

İmruülkays'tır. Mâlik b. Duşşüm'ün Akabe'de bulunup bulunmadığı tartışma konusu edilmekle birlikte başta Bedir olmak üzere bütün gazvelere katılmış, Bedir'de Süheyl b. Amr'ı esir alması ona büyük şöhret kazandırmıştır. Hz. Peygamber, Tebük dönüşünde Mâlik b. Duşşüm'ü Âsım b. Adî, bazı kaynaklara göre ise Ma'n b. Adî ile veya üçünü birlikte (İbn Abdülber, *ed-Dürer*, s. 242) münafıkların İslâmiyet aleyhinde faaliyet göstermek için, Amr b. Avf oğulları mahallesinde yaptıkları Mescid-i Dirâr'ı ortadan kaldırmakla görevlendirmiş, onlar da bu görevi başarıyla tamamlamışlardır.

Mâlik b. Duşşüm hakkında gerekçesi açıklanmayan bir nifak iddiası ileri sürülmüştür. Onun bazı münafıklarla sosyal ilişkiler kurmasının ve onlarla iyi geçinmesinin böyle bir dedikoduya yol açmış olması muhtemeldir. "Mâlik b. Duşşüm, Allah ve Resulü'nü sevmeyen bir münafıktır" diyen bir kişiyi Hz. Peygamber böyle konuşmaktan menetmiş ve, "Onun lâ ilâhe illallah dediğini görmüyor musun?" demiştir (*Müsned*, III, 174; IV, 44; V, 449, 450; Buhârî, "Şalât", 46, "Teheccüd", 36, "Etfime", 15, "İstîtabetü'l-mürteddîn", 9; Müslim, "İmân", 54, 55, "Mesâcid", 263, 264). İbn Abdülber, Mâlik b. Duşşüm'ün nifakla itham edilmesini doğru bulmamış, iyi bir müslüman olduğunu ortaya koyan davranışlarının böyle suçlamalara imkân vermediğini söylemiştir. Onun Bedir Gazvesi'ndeki kahramanlığı, Mescid-i Dirâr'ı ortadan kaldırmak gibi önemli bir görevi Resül-i Ekrem'in ona vermesi ve savaş meydanlarındaki yiğitliği Hz. Peygamber'e olan bağlılığını ortaya koymaktadır. Mâlik b. Duşşüm, Cemile bint Übey b. Selûl ile evlenmiş, bu evlilikten Resûlullah'a biat eden hanımlardan biri olan Füreyy'a dünyaya geldiyse de nesli devam etmemiştir.

BİBLİYOGRAFYA :

Müsned, III, 174; IV, 44; V, 449, 450; VI, 9; Buhârî, "Şalât", 46, "Teheccüd", 36, "Etfime", 15, "İstîtabetü'l-mürteddîn", 9; Müslim, "İmân", 54, 55, "Mesâcid", 263, 264; Vâkıdî, *el-Megâzi*, I, 105, 117, 143, 282; III, 1046; İbn Hişâm, *es-Sire*, II, 303, 304; IV, 174; İbn Sa'd, *et-Tabakât*, III, 466, 549; VIII, 380, 382, 383; Ebû Ubeyd Kâsım b. Sellâm, *en-Neseb* (nşr. Meryem M. Hayrüddir), Beyrut 1410/1989, s. 284; Fesevî, *el-Ma'rife ve't-târîh*, III, 559; İbn Abdülber, *el-İstî'âb*, III, 372, 373; a.mlf., *ed-Dürer fi İhtisâri'l-megâzi ve's-siyer* (nşr. Şeyki Dayf), Kahire 1983, s. 242; Nevevî, *Şerhu Müslim*, I, 243, 244; İbn Hacer, *el-İşâbe* (Bicâvî), V, 721-722; VI, 41; VII, 556-557, 562; a.mlf., *Fethu'l-bârî* (Hatîb), I, 621; *Tecrid Tercemesi*, II, 365, 366.

ZEKERİYA GÜLER

MÂLİK b. EBÛ's-SEMh

(مالك بن أبي السمح)

Ebû'l-Velîd Mâlik b. Câbir
b. Sa'lebe et-Tâî
(ö. 140/757 [?])

Medineli mugannî.

Muâviye b. Ebû Süfyân zamanında (661-680) Tay kabilesinin yaşadığı topraklarda doğdu. İbn Ebû's-Semh olarak da bilinir. Babası aynı kabileden olup annesi Benî Mahzûm kabilesinden Kureyşli bir hanımdı. Küçük yaşta babasını kaybetmesinin ardından yaşadıkları bölgede kıtlık çıkınca ailesiyle birlikte Medine'ye göç etmek zorunda kaldı. Burada sanatkarları himaye etmesiyle tanınan Abdullah b. Ca'fer b. Ebû Tâlib onu evlât edindi. Cemile es-Sülemiyye ve Ömer el-Vâdî gibi Medineli müsikîşinaslardan ders alarak kendini yetiştirdi.

684 yılında Hamza b. Abdullah b. Zübeyr'in evinde müzik üstadı Ma'bed b. Vehb'i tanıma imkânı bulan Mâlik sesini çok beğendiği Ma'bed'den müzik dersleri almaya başladı ve zamanının büyük kısmını onun yanında geçirdi. Yeteneğiyle kısa zamanda Medine'de tanındı ve şöhreti giderek yayılmaya başladı. Evinin bir müzik okulu haline getiren hâmisî Abdullah b. Ca'fer'in 700 yıllarında ölümü üzerine Hâşimîler'den Süleyman b. Ali'ye intisap etmekle birlikte Emevî devlet büyüklerinden de yakın ilgi gördü. Kaynaklarda, II. Yazid ve II. Velîd'in saraylarında yapılan müzik toplantılarında Mâlik'in icralarından özellikle söz edilir. Abbâsîler'in iktidara gelişinden (750) sonra Süleyman b. Ali, Aşağı Dicle'ye vali olarak tayin edilince onunla birlikte Basra'ya kadar gitti. Kısa bir süre sonra tekrar Medine'ye dönen Mâlik, Halife Ebû Ca'fer el-Mansûr'un (754-775) ilk dönemlerine kadar yaşadığı ve seksen yaşının üzerinde olduğu halde burada vefat etti.

Devrinin mugannileri arasında farklı bir yere sahip olan Mâlik'in okuyuşunda tamamen hocası Ma'bed'in üslûbu hâkimdi, bu üslûp üzerine okuduğu eserler unutulmaz icralar olarak müzik tarihine geçmiştir. Bestekârlık sahasında da kabiliyeti olmasına rağmen Ma'bed'e duyduğu saygıdan dolayı hocası hayatta olduğu sürece beste yapmayacağına dair söz vermiştir. *el-Egânî*'de nakledildiğine göre Mâlik'in yegâne bestesi, "Lâ işe illâ bi-Mâlik bin Ebi's-Semh" sözleriyle başlayan eseridir. İshak el-Mevsîf, Mâlik'i Mekkeli

İbn Süreyc, İbn Muhriz ve Medineli Ma'bed b. Vehb ile birlikte zamanın en ünlü dört sanatkarı arasında zikreder. Mâlik şarkıları en ince nüanslarına kadar kolayca öğrenebilen, müzik estetiğini ön plana çıkararak, özellikle bulunduğu yörelin melodik unsurlarını kendine has tavrılarıyla yorumlayan bir sanatkar olarak Arap müzik tarihinin en önemli simaları arasında yer alır. Yetiştirdiği talebeler içinde Muhammed b. Âişe en meşhurlarındandır.

BİBLİYOGRAFYA :

Müberred, *el-Kâmil*, Beyrut 1986, II, 804-805; Taberî, *Târîh* (Ebû'l-Fazl), VII, 252; İbn Abdürabbih, *el-İkdu'l-ferîd*, VI, 29; Ebû Bekir es-Süfî, *Eş'âru evlâdî'l-hulefâ* (nşr. J. H. Dunne), Beyrut 1401/1982, s. 84; a.mlf., *Ahbarü's-şu'arâ'l-muħdeşin* (nşr. J. H. Dunne), Beyrut 1401/1982, s. 32; Mes'ûdî, *Mürücü'z-zeheb* (Meynard), VII, 625; Ebû'l-Ferîc el-İsfahânî, *el-Egânî*, IV, 166-173; İbnü'l-Esir, *el-Kâmil*, V, 288; İbn Manzûr, *Muħtârü'l-Egânî*, Beyrut 1383/1964, X, 10; Nüveyrî, *Nihâyetü'l-ereb*, IV, 288-292; H. G. Farmer, *A History of Arabian Music*, London 1929, s. 84-85; a.mlf., "Mâlik-Tâî", *İA*, VII, 259-260; Şevki Dayf, *eş-Şi'r ve'l-gınâ fi'l-Medine ve Mekke li'-aşri Benî Ümeyye*, Kahire 1976, s. 62-63; Zirikî, *el-A'lâm* (Fethullah), V, 258; Ali el-Useyfî el-Âmilî, *el-Gınâ fi'l-İslâm*, Beyrut 1404/1984, s. 95-100; Abdülemir Ali Mühennâ, *Ahbarü'l-mugannîn ve muganniyât*, Beyrut 1990, s. 258-261; *Mu.A*, I, 65; A. Shiloah, "Mâlik b. Abî'l-Samh al-Tâî", *EP* (İng.), VI, 262; Fuat Günel, "İbn Âişe, Muhammed", *DİA*, XIX, 299.

FUAT GÜNEL

MÂLİK b. ENES

(مالك بن أنس)

Ebû Abdillâh Mâlik b. Enes b. Mâlik
b. Ebi Âmir el-Asbahî el-Yemenî
(ö. 179/795)

Mâlikî mezhebinin imamı,
büyük müctehid ve muhaddis.

93'te (712) dünyaya geldi. Doğum tarihiyle ilgili olarak kendisinden de nakledilen bu rivayet yanında 90-98 (709-717) yılları arasındaki bir tarihte doğduğu da zikredilmektedir (Kâdî İyâz, I, 111). Kâdî İyâz, Vâdilkurâ'nın Zülmerve köyünde doğduğuna, önce Medine yakınlarındaki Akik mevkiine, ardından Medine'ye yerleştiğine dair bir rivayet nakleder (a.g.e., I, 115). Soy bakımından Araplar'ın iki ana kolundan biri olan Kahtânîler'e (diğeri Adnânîler) mensup olduğundan bu kabilenin bazı alt kollarına nisbetle Asbahî, Ya'murî, Himyerî ve menşelerinin Yemen olmasından dolayı Yemenî nisbeleriyle anılmıştır. Dedesi Mâlik veya onun babası Ebû Âmir Yemen'den gelerek Medine'ye yerleşmiş, burada Benî Teym b. Mürre kabi-